

När det brinner i skolan – tio månader senare

Christina Zaar november 2010

Hösten 2008 plågades Akallaskolan i norra Stockholm av återkommande brandtillbud. På bara två månader gick larmet 87 gånger. Vid de allra flesta tillfällena utlöstes larmet genom att någon höll cigarettändare alldeles under larmanordningen, men en gång hade en riktig brand anlagts i en papperskorg på en toalett. Hela toalettutrymmet blev utbränt. Det hade kunnat gå riktigt illa om inte skolans vaktmästare varit så uppmärksam. När höstterminen började år 2009 fick skolan en ny rektor med uppgift och vilja att skapa ordning och arbetsro, men under vårterminen 2010 brann det på nytt i skolan. Larmet gick vid fem tillfällen. En gång togs två elever på bar gärning i färd med att tända på en fyrverkeripjäsa inomhus. Under hösten 2010 har ytterligare tre tillbud inträffat.

Fler skolor brinner i Sverige än i krigets Afghanistan, sa nyligen Afghanistankännaren Anders Fänge i ett nyhetsinslag i teve.

Wolfgang Johansson kom till Akallaskolan som ny rektor vid höstterminens start 2009. Då hade det gått nästan ett år sedan den förfärliga hösten 2008 med de många brandtillbud. Den nye rektorns mål var att skapa en miljö där elever och lärare kan arbeta i lugn och ro med sina uppgifter – att följa läroplanen så att eleverna kan studera till godkända betyg.

Wolfgang Johansson införde nya regler och en ny arbetsordning. Under hans första hösttermin i Akallaskolan inträffade inga nya brandtillbud.

Men att ändra på ett arbetsklimat är ingen enkel sak.

Det är lång väg att gå.

När jag besöker Akallaskolan en förmiddag i slutet av september 2010 är stämningen helt annorlunda än vid tidigare besök. Vid ett tillfälle i januari 2009 stod alla utomhus och frös i kylan på grund av att brandlarmet utlösts, andra gånger har det varit många elever i uppehållsrummet och ganska stökigt. Nu är det tyst och tomt i alla korridorer och genom klassrumsfönstren skymtar elever och lärare i arbete.

I början av november 2010, efter halloween och allhelgonahelgen, kommer jag på nytt för att höra hur det står till i skolan. Rektorn är upptagen med besök av en elevs föräldrar och socialtjänsten.

I en ”kur” i uppehållsrummet fungerar skolans elevassistenter som fasta ankare. De berättar att en elev misstänks för höstens brandtillbud, men det finns inga bevis. Två gånger orsakades rökutveckling precis under larmanordningen. Vid det tredje tillfället hade en stinkbomb just briserat på skolans övre plan. När

vaktmästaren kallades upp från undervåningen för att vädra ut, gick i stället en elevassistent en trappa ner för att hålla uppsikt där. Då hittade han en antänd pingisboll invirad i folie. Han kunde själv ta hand om paketet och släcka. Samtidigt insåg han att stinkbomben var en undanmanöver för att dölja brandtillbudet.

- Det verkar som om någon vill störa vissa prov eller möten mellan skolan och socialtjänsten, säger en av elevassistenterna.

Elever vill ha arbetsro

Efter Wolfgang Johanssons första termin för ett år sedan infann sig ett bräckligt lugn men både elever och lärare var utmattade.

Kulmen på höstterminen 2008 med alla larmen kom när en grannskola brändes ner till grunden och Akallaskolans dåvarande rektor blev riktigt rädd. Äntligen larmade skolan brandkåren.

- Jag tror man kan säga att den rektor vi hade då faktiskt ville dölja hurdan situationen var i vår skola. En gång åkte hon in till stan på ett möte med andra rektorer just när vi hade ett brandtillbud. Efteråt berättade hon att en av de andra rektorerna inte varit med på mötet eftersom det brunnit i hans innerstadsskola. Vi tyckte att vår rektor också skulle ha avstått från mötet på grund av tillbudet hos oss, säger kanslisten Eva MacDonald.

När skolan till sist larmade brandkåren ledde det till en kampanj. Brandmän från Kista brandstation besökte Akallaskolan vid flera tillfällen. De talade enskilt med vissa elever, visade filmer och lät slutligen alla elever komma till brandstationen på besök.

Jag talar med fyra av eleverna i klass 9 A. De gick i sjuan under den gräsliga hösten när brandlarmet utlöstes flera gånger i veckan. Flickorna Arsema Tsehaye och Peri Amin, killarna Darko Horniak och Waeid Naja är överens om att det är lugnare i skolan nu. De anser alla att det först och främst beror på att de har fått en bättre rektor.

Arsema kommer ihåg brandmännens besök och minns ännu en av videofilmerna. Hon var egentligen aldrig rädd när larmet ständigt gick, säger hon, men det var ändå jobbigt.

- I början tyckte man kanske till och med att det var roligt, men vi missade ju flera prov.

Peri blir fortfarande upprörd när hon pratar om den tiden. Hon är en ambitiös elev med planer på att bli läkare och vet redan att hon tänker söka naturvetenskaplig linje på gymnasiet.

- Elever som anlägger brand i skolan borde slängas ut, säger hon, men hon vet inte riktigt vart de då skulle kunna ta vägen.

Waeyid, som tävlar i thaiboxning, tänker bli polis. Han vill plugga och uppskattar verkligen att det är lugnare i skolan nu även om några incidenter inträffat den senaste tiden.

Waeyid säger att han helst vill gå gymnasiet i en innerstadsskola tillsammans med svenskar.

Brott polisanmäls

Wolfgang Johanssons smekmånad som ny rektor var över redan efter den första terminen med skört lugn och utan brandlarm. Är det inte möjligt att skapa arbetsro?

Nu vidtas nya åtgärder i skolan, bland annat med hjälp av socialtjänsten. Det råder ingen uppgivenhet längre och inga försök görs heller att sopa problemen under mattan för att bättra på skolans rykte.

När larmet började gå på nytt våren 2010 efter en lugn termin hade de dåvarande niorna just fått sina första betyg. Många av dem hade dittills inte funderat närmare över sina skolprestationer. Nu insåg flera av eleverna att deras betyg var för dåliga för de gymnasielinjer de ville söka till. Oron ökade, trycket steg. Det var vinter, kallt och mörkt. Flera smällare och raketer fyrades av utomhus i Akalla under vinterkvällarna. Till sist gick sex smällare av på dagtid i skolan. På nytt blev elever och lärare avbrutna i sitt arbete och fick skynda ut på skolgården utan ytterkläder.

Nästa händelse var att ett par elever togs på bar gärning när de var i färd med att tända på en fyrverkeripjäsa inne i skolans lokaler. Incidenten polisanmälades omedelbart.

I Akallaskolan går det inte längre att komma undan med farligt eller brottsligt beteende. Eleverna, som höll på att fyra av raketerna, var uppenbarligen skyldiga till såväl framkallande av fara för andra som brottsligt agerande.

Genom skolans polisanmälan visade rektor Wolfgang Johansson att han menar allvar med sin nya arbetsstil.

Innan åtal hunnit väckas erkände en av de skyldiga eleverna sitt brott och bad hela skolan om ursäkt via högtalarsystemet. Alla kunde höra en av skolans tongivande elever erkänna och be om förlåtelse för att han hade utsatt dem för fara.

- Första rasten efter att han hade bett om ursäkt gick han och jag tillsammans ut i uppehållsrummet, berättar Wolfgang Johansson.
- Det var viktigt att visa eleverna att han och jag fortfarande har en relation trots det som hänt och trots att skolan hade polisanmält honom.

Så småningom dömdes de båda pojkar som hanterat fyrverkeripjäsen till 30 dagsböter plus att ge 500 kronor till brottsofferfonden – ett överkomligt men ändå kännbart straff.

- Vi såg de båda som höll på att fyra av raketerna, men däremot har det tyvärr inte klarlagts vem som försåg dem med fyrverkeripjäsen, säger Wolfgang

Johansson. Det hade han önskat att få veta men har tvingats släppa frågan utan att få fram svaret.

Om ett brott begås i skolan polisanmäls det numera utan pardon.

Efter händelsen med fyrverkeripjäsen talar man i skolan om ”den feta raketten” och det är inte med beundran utan med insikt om att brottsliga gärningar straffas.

När ”den feta raketten” var på väg att fyras av hade personalen gemensam fika och ingen vuxen var i uppehållsrummet. Så går det inte till längre. Numera får någon eller några i personalen ta med sitt kaffe till uppehållsrummet om rast och personalfika sammanfaller.

Skolans vuxna tar ansvar

Bland annat innebär Wolfgang Johanssons nya arbetsordning att han själv tar det övergripande ansvaret för skolan, att de vuxna styr och att alla elever ska få möjlighet att klara sig genom högstadiet med godkända betyg.

- Vi som är vuxna måste ta ansvar för hela skolan, säger han.
- Klassrummet är lärarnas utrymme men resten av skolan kan tonåringarna komma att betrakta som sitt eget territorium. De kan försöka skrämja bort de vuxna genom att skapa rädsla. Vi lämnar inte längre över uppehållsrum och korridorer till eleverna. De klarar inte av att ta det ansvaret.

Numera har alla elever i skolan alltid rast samtidigt. Om en elev befinner sig utanför klassrummet, när det är lektion, måste hon eller han ha en giltig anledning. Den elev som är någon annanstans än i klassrummet under lektionstid måste ha med sig ett grönt kort. Det visar att eleven har fått lärarens tillstånd att gå på toaletten eller av annan anledning lämna klassrummet. Det finns även röda kort – eleven har stört i klassrummet och har blivit utvisad. Vem som helst av skolans vuxna kan begära att få se det kort eleven ska vara utrustad med. Utan kort återförs eleven till sitt klassrum.

Vuxna finns alltid synliga i skolans korridorer och uppehållsrum när det är rast och avsides korridorer är stängda. Där kunde elever förr befinna sig utom synhåll för vuxna.

Efter ”den feta raketten” gick larmet en gång till på våren 2010. Då hade en kille som inte är elev i skolan tagit sig in och orsakat brandlarmet. Under hösten har alltså ytterligare tre brandincidenter inträffat, dels den antända pingisbollen omvirad med folie, dels två larm som berodde på att någon värmt under larmet med cigarettändare. Det oroar naturligtvis, men skolan tror sig veta vem den skyldige är och räknar med att eleven antingen slutar upp med sitt farliga beteende eller snart tas på bar gärning.

Händelserna har inträffat trots rektorns nya arbetsordning och trots att han har gett elevassisterna större ansvar.

Elevassistenternas nya roll

- Förr lappade vi lite här och där. Vi letade själva reda på vad vi kunde göra och så fick vi se till att bara förvara de elever som ingen annan klarade av eller ville befatta sig med, säger Robert Lindelöw. Han har arbetat som elevassistent i Akallaskolan i sex år men aldrig tidigare haft så stort ansvar och så hårda krav i sitt arbete som nu. Hans kollega Oskar Berggren instämmer och lägger till att de är mycket nöjda med förändringen.

- Kraven är stora men det är också tillåtet att misslyckas och vi har stöd och förtroende från ledningen, säger han.

Fritidsledare Mats Hägglund är ansvarig för gruppen i ”kuren”, elevassistenternas arbetsutrymme. De tre är synliga från uppehållsrummet och de ser själva eleverna genom glasrutorna i sin lokal, där de också förvarar skolans sällskapsspel och säljer cafévaror till låga priser.

Numera träffar elevassistenterna skolans arbetslag en gång i veckan och hjälper till i matsalen och klassrummen om det behövs. Vid rasterna är de tillsammans med eleverna och har även organiserad eftermiddagsverksamhet.

En viktig del av elevassistenternas arbete är att dokumentera. Till exempel noterar de varje gång en elev rör sig utanför sitt klassrum utan grönt kort. Om det upprepas kan de se vilka lektioner just den eleven går ifrån och ta initiativ till samtal mellan elev och lärare.

Eftersom assistenterna alltid är närvarande i uppehållsrummet när det är rast, lägger de också märke till om vissa elever ofta råkar i konflikt eller om äldre elever försöker fånga upp de yngre och styra dem.

Mats Hägglund har tidigare arbetat på fritids i Akalla och känner många av eleverna sedan den tiden.

- De har suttit i mitt knä som sexåringar och jag tröstade dem när de var ledsna. Det skapar band som håller än, tycker han.

- Om ett illavarslande mönster börjar skönjas, stannar det inte vid dokumentation för framtida föräldrasamtal eller åtgärder. Då författas en ”Rapport från Kuren” som går till elevens lärare med en uppmaning om att kontakta oss för att diskutera lämpliga åtgärder, säger Mats Hägglund.

Nästa steg är samtal med föräldrarna. Om det inte får någon effekt kan det hända att skolan kontaktar socialtjänsten. Det är ett sådant fall som inträffat den dag jag besöker skolan och rektor sitter bakom en stängd dörr med flera besökare. När mötet är över är han aningen stressad för han har inte uppnått den kontakt han önskat med elevens föräldrar.

Under vårterminen besökte Mats Wahl skolan flera gånger med avsikten att initiera en skrivtävling. Vid skolavslutningen i kyrkan på våren 2010 belönades den segrande eleven och det vinnande bidraget lästes upp.

Även elevassistenterna vill bidra till elevernas språkutveckling. De är måna om att föregå med gott exempel genom att vårda sitt eget språk. De försöker få eleverna att göra detsamma. Ständigt påminner de elever om att svordomar är kraftuttryck som ska användas just som sådana och inte slentrianmässigt i dagligt tal.

Politik engagerar efter valet

Efter valet i september, när Sverigedemokraterna vann flera riksdagsmandat, hände något nytt i skolan. Akallaeleverna, som ofta betraktar sig själva som utanförstående i förhållande till det svenska samhället, blev intresserade av politik.

Rektorn berättar att några flickor kom till honom i matsalen precis efter valet och frågade om han tyckte det var bra att Sverigedemokraterna hade kommit in i riksdagen. De blev påtagligt lättade när han sa att han tyckte det var förfärligt att landets röstberättigade hade gjort ett sådant val.

Akallaskolan deltog inte i skolvalet, vilket Wolfgang Johansson i efterhand tycker att de kanske borde ha gjort, men han tänkte helt enkelt inte på det eftersom det var så mycket annat som måste åtgärdas i skolan. Akallaskolan har heller inget elevråd, men att skapa ett sådant står högt upp på dagordningen.

Även elevassistenterna har noterat det nyvaknade politiska intresset bland eleverna. De gladdes när flera elever efter valet fällde kommentaren ”ja, men det här är ju mitt land också”.

- Vi vill att eleverna ska se sig som svenskar eftersom de är det. Likaså vill vi att de berättar för oss när det händer något bland skolkamraterna. Vi vill att de ser det som att de hjälper en utsatt kamrat, inte att de ”golar”, säger Mats Hägglund.

Världen möts i skolan

Det är inte lätt att åstadkomma sammanhållning och gemensamma normer i en skola där eleverna kommer från världens alla hörn och har helt olika erfarenheter med sig. Bland Akallaskolans knappt två hundra elever är ett tiotal så nyanlända till Sverige att de inte klarar att delta i den reguljära undervisningen innan de lärt sig mer svenska.

Eleverna har drygt tjugo olika modersmål. Där finns språk från europeiska länder som bulgariska, engelska, finska, franska, grekiska, ryska, serbiska och spanska, där finns arabiska, persiska, romanes, turkiska och de kurdiska dialekterna sorani och kurmancî, språk från asiatiska länder som dari, mongol, tagalog, thai och urdu och från Afrika somaliska och tigrinja. Däremot finns det färre än en handfull elever med svenska som modersmål.

Skolan är den gemensamma mötesplatsen, där alla ska få likartade kunskaper som kan ge dem möjligheter att klara sig väl i det svenska samhället. Ett komplicerat sammanhang kan givetvis inte ursäkta brott och förstörelse. Hänsyn

till kamrater och lärare är alltid en viktig ingrediens i skolans arbete. Alla behöver arbetsro.

Under det senaste skolåret har Akallaskolan gått från stora problem med brandanläggelse till att bli en skola på väg mot något bättre. Så är det tyvärr inte överallt.

Forskare lägger grund för en handlingsplan

Varje år anläggs brand i mellan 300 och drygt 500 skolor i Sverige. Statistiken för år 2009 visar att brandkåren fick rycka ut till 457 skolbränder i landet. Av dem var 225 konstaterat anlagda, en minskning jämfört med 2008 men en ökning jämfört med 2007. Brandskyddsföreningen beräknar att skolbränderna kostade mellan 500 miljoner och en miljard kronor år 2009.

I våras uppdrog regeringen åt Myndigheten för samhällsskydd och beredskap att åstadkomma en nationell handlingsplan mot anlagda skolbränder. I arbetet, som ska vara klart till sommaren 2011, deltar även Skolverket, Rikspolisstyrelsen och Sveriges Kommuner och Landsting.

Styrelsen för svensk brandforskning, Brandforsk, har länge velat få i gång forskning kring skolbränder. I år har ett treårigt projekt startat vid Göteborgs universitets sociologiska institution. Professor Sven-Åke Lindgren, universitetslektorerna Hans Ekbrand och Sofia Persson samt adjunkt Sara Uhnöo har börjat samla in material. År 2012 ska de vara klara med sitt arbete som bland annat går ut på att analysera vilka som anlägger skolbränder och varför och hur skolbränder kan förebyggas. En av många svårigheter är dock att endast omkring tio procent av förövarna identifieras.

Redan nu har Sara Uhnöo delat in skolbränderna i olika kategorier med utgångspunkt från dem som har anlagt dem. Hon har studerat domar i tingsrätten i Västra Götaland och kommit fram till att det finns fyra sorters skolbränder. Den första typen är mindre bränder inomhus på dagtid då mycket unga förövare tänt på med avsikten att störa skolans verksamhet. Den andra är vandaliseringsbränder då grupper av ungdomar orsakat brand utanför skoltid. Sådana eldsvådor liknar i huvudsak övrig skadegörelse. Den tredje är bränder för att dölja annan brottslighet. Det kan exempelvis vara ungdomar som gjort inbrott i en skola och som sedan tänder på för att dölja spåren. Den fjärde är bränder som orsakats av en ensam ung människa med en tidigare psykisk problematik. De förövarna döms oftast till psykiatrisk vård.

Kommentar till Christina Zaars artiklar.

Mats Wahl november 2010

Akallaskolan är inte i hamn, men man tycks segla åt rätt håll. Någon håller i rodret och har ett öga på kompassen, besättningen har sökt och funnit nya roller. Myteristerna förefaller ha dragit sig tillbaka.

En avsevärd del av den goda utveckling som beskrivs i Christina Zaars artikel får sannolikt tillskrivas Wolfgang Johansson. Vilka mått och steg som tagits på väg mot en bättre och mer rofylld skolsituation beskrivs inte annat än tämligen kortfattat. Jag tar mig friheten att gissa utifrån vad som berättas i artikeln. Mina gissningar är - märk väl - ingenting annat än gissningar.

Ledaren och de ledda.

I organisationslitteratur på engelska talar man om "leaders and followers." Något liknande uttryck som binder samman ledaren med personalen i den organisation han eller hon leder har vi inte på svenska. Däremot har vi en ibland överdriven föreställning om att ledaren på alldeles egen hand kan uträtta storverk. Det kan ledaren inte. Ledaren är i varje organisation beroende av sin förmåga att ingå allianser med de som är verksamma i organisationen. Detta alliansskapande är inte alltid enkelt. Det är ingenting som uträttas en gång för alla. Alliansen mellan ledaren och personalgruppen omförhandlas ständigt, mer eller mindre medvetet och mer eller mindre uttalat. Den gode ledaren begriper detta och står i ständig samspelekontakt med sin organisation rörande omförhandling av villkoren för fortsatt allians. Wolfgang Johansson måste rimligen ha lyckats på det här området. Hur Wolfgang Johansson och Akallaskolans personal hanterat det här alliansarbetet vore intressant att få veta mer om. Alliansarbetet är ständigt pågående och kan ibland utsättas för angrepp och underminering. Möjligen finns bra beskrivningar av alliansarbete i svenska skolor. Jag känner dock inte till dem.

En hel del skulle kunna läras ur dylika berättelser. Jag gissar att Akallaskolans personal härvidlag har mycket att tillföra av ny och sannolikt dyrköpt erfarenhet.

Samarbetet mellan olika personalgrupper.

Samarbete mellan olika personalgrupper i skolan kan vara något som går på kryckor. Själv har jag varit ledare för studiedagar där en central fråga har rört slagsmål och destruktivitet i matsalen. När det ska resoneras om hur problemen i matsalen ser ut visar det sig att måltidspersonalen inte är närvarande. På grund av anställningsförhållanden sägs måltidspersonalen inte kunna delta i studiedagen, och följaktligen inte heller i resonemanget om hur man ska få det bättre i matsalen.

Så går det emellertid inte till i Akallaskolan. Där har man hittat fram till former för samarbete mellan olika personalkategorier.

Christina Zaar beskriver hur skolans elevassistenter fått nya roller. All min erfarenhet säger mig att dylikt inte är enkelt. När personalgrupper tilldelas nya roller upplever sig ibland personal i andra funktioner hotade. Jag har ingen aning om hur det här arbetet framgångsrikt bedrivits i Akallaskolan. Att det i allmänhet är ett svårt arbete är jag dock alldeles säker på.

Samarbete med externa institutioner.

I och med att en fullskalig brand utvecklades i ett toalettutrymme stod det klart att Akallaskolan inte klarade av sin situation på egen hand. Det bör noteras att det ytterst är brandanläggaren som här kallar på hjälp. Genom sin drastiska och livshotande gärning klargjorde brandanläggaren att extern hjälp behövdes. (Att det i plågade skolor överläts åt barnen att kalla på hjälp är inte alldeles ovanligt. Läs till exempel brevet från eleverna i Segevångskolan " Elever ropar på hjälp. " www.storyland.se)

Brandkåren anlände emellertid till Akallaskolan och i förlängningen inleddes ett samarbete. Samarbetet innehöll flera olika inslag.

- Brandmän släckte branden.
- Brandmän talade enskilt med elever i ledande positioner.
- Brandmän visade filmer om bränder.
- Man lät eleverna besöka brandstationen i studiesyfte.

Så vitt jag förstår har man i Akallaskolan numera ett intensifierat samarbete med socialtjänsten och med polisen. Dylikt samarbete är inte alltid lätt att åvägbringa. När organisationer med olika huvuduppgifter ska samarbeta uppstår inte sällan friktion. Polisens besvikelse vad gäller socialtjänstens insatser är på vissa orter ett besvärade hinder vid försök att utveckla samarbete. När jag för trettio år sedan i en utsatt högstadieskola ville att polisen skulle komma till skolan var polisen ovillig. Fjortonåringarna viftade visserligen med kniv, men bedömdes enligt gällande lagstiftning inte var en angelägenhet för polisen.

Att man i Akallaskolan - så vitt jag förstår - fått till stånd ett samarbete med externa institutioner är en framgångsfaktor. När man har en så pass besvärlig situation som man tidigare hade i Akallaskolan är det osannolikt att man klarar av att styra upp verksamheten på egen hand. Man behöver extern hjälp. Viktigt i det hjälpsökande arbetet är hur man definierar hjälpbehovet. Det är inte ovanligt att skolor där det anläggs brand menar att brandproblemet inte ägs av skolan, det anses tillhöra räddningstjänsten.

Så är det inte i Akallaskolan. Här är det skolan som har svårigheter och skolan vänder sig utåt i syfte att få hjälp.

Elevernas föräldrar.

Om elevernas föräldrar och samarbetet med dessa sägs inte mycket i Christina Zaars artikel. Under de tio år jag arbetade som lärare på behandlingsinstitutioner stod arbetet med elevernas föräldrar i centrum. Att bedriva ett bra föräldrarbete är inte någon lätt sak. Det gäller särskilt i svårt plågade skolor. Där många vuxna i närområdet kommer från andra kulturer uppstår särskilda svårigheter. Många elevers föräldrar står frågande inför den svenska skolan och dess sätt att arbeta. Man begriper inte att barn tillåts bära sig åt i skolan som man gör i plågade skolor. Och vi har försummat att på ett bra och trovärdigt sätt förklara poängen med vårt skolsystem och den ideologi som ligger bakom vårt sätt att hålla skola. Tillkommer språksvårigheterna.

Språk och identitet.

Bland Akallaskolans knappt två hundra elever är ett tiotal så nyanlända till Sverige att de inte klarar att delta i den reguljära undervisningen innan de lärt sig mer svenska.

Eleverna har drygt tjugo olika modersmål. Där finns språk från europeiska länder som bulgariska, engelska, finska, franska, grekiska, ryska, serbiska och spanska, där finns arabiska, persiska, romanes, turkiska och de kurdiska dialekterna sorani och kurmancî, språk från asiatiska länder som dari, mongol, tagalog, thai och urdu och från Afrika somaliska och tigrinja. Däremot finns det färre än en handfull elever med svenska som modersmål.

Christina Zaar (ovan)

Att hålla skola på de här kommunikativa villkoren är ingen lätt sak. Sannolikt är det så att elevgruppen innehåller ett avsevärt antal elever med en endast rudimentär förmåga att förstå ett nyanserat svenskt talspråk. Det svenska talspråket är för många i elevgruppen det enda språk de har gemensamt. Att man saknar ett gemensamt språk bäddar för missförstånd och i förlängningen konflikter. Sådana i missförstånd bottnande konflikter torde ligga bakom en hel del svårigheter som kan uppstå i en så här språkligt komplicerad miljö. Tillkommer att eleverna befinner sig i en utvecklingsfas där de söker en identitet. Identitetsarbetet kompliceras av känslor av utanförskap, brister i språkförmåga, kluvenhet i förhållande till hemmets och det svenska samhällets kultur samt oförmåga att med språkliga hjälpmedel presentera sig i vardagen. Risken att somliga elever tycker sig tvingade till agerande i en eller annan form torde därvid vara överhängande.

Kontroll och sanktioner.

Det är inte ovanligt att människor ryggar inför system som innehåller kontroll och sanktioner. Särskilt då systemet eller organisationen har som uppgift att hjälpa barn att växa.

Att leda en komplex organisation som Akallaskolan utan ett kontroll - och sanktionssystem torde vara mycket, mycket svårt. I Akallaskolan drar man sig dock inte för att bygga hållfasta ramar runt verksamheten. Man bygger ett system som innehåller både kontroll och sanktioner. Jag tror att det är riktigt. En organisation som ställs inför så sammansatta utmaningar och uppgifter som Akallaskolan torde inte klara sitt arbete utan ett hållfast ramverk. Ramverket måste innehålla former både för kontroll och för sanktioner. Detta i syfte att skydda ramarna. En verksamhet utan ramar är i sig ångestskapande och utgör en provokation för alla medlemmar av organisationen.

Den rasande eleven.

" Elever som anlägger brand i skolan borde slängas ut, " säger en av eleverna i Christina Zaars artikel.

Det är inte ovanligt att det talas om våldsamma och bråkiga elever med stort engagemang. Det är riktigt att dessa många gånger plågade och i en del fall traumatiserade ungdomar behöver vår medkänsla. De behöver också arbetsinsatser utöver det vanliga.

Det är dock viktigt att komma ihåg att de övriga eleverna också behöver vår medkänsla och våra insatser. Vi får inte använda " de skötsamma " som medel då vi åtar oss att hjälpa de utsatta. Barn har inga skyldigheter vad gäller att hjälpa utsatta och traumatiserade kamrater. Barn har rätt att möta vuxna som tar det ansvaret och bär den bördan. Det är aldrig barnen som skall göra jobbet, det är de vuxna. Tja, säger någon, det är väl en självklarhet. Det är väl ingen som kräver av barn att de ska rädda sina kamrater ur större eller mindre elände? Tja, säger jag. Jag har sett mycket av hur barn används i skolan. Inte minst har jag mött otaliga skolklasser där flickor ges en roll som " lugnare " i oroliga pojkgrupper.

När barn börjar användas på det sättet är det ofta ett tecken på att de vuxna abdikerat. När de vuxna tillhandahåller ramar kan barnen göra det de är i skolan för att uträtta. De ska förbereda sig för en framtid som medborgare i ett samhälle som vill dem väl och som de själva måste lägga kraft på att vidareutveckla. Vår välvilja får inte innehålla moment av att vi exploaterar barn eller sätter dem och deras behov och önskemål åt sidan. Vi har inte rätt att i någon som helst situation förvandla ett barn till " medel." Varje barn är ett mål i sig och det är vi vuxna som måste se till att varje barn får växa så fritt som möjligt. Den pojke eller flicka som behöver extra insatser ska få sådana, men det är de vuxna som ska stå för insatserna.

" Elever som anlägger brand i skolan borde slängas ut ", säger en av eleverna.

Den vrede och det raseri som barn och ungdomar kan känna inför vuxenvärldens flathet är inte någon positiv kraft. Den är förlamande, hindrande och för den unge störande. Raseriet kostar kraft och förmåga, en kraft och en förmåga som i skolan bör styras in i studier och i konstruktiv samvaro. När " de skötsamma " dagligen på en inre arena tvingas hantera sitt raseri över att lektioner fylls av trams, tjafs och skrån har vi vuxna ett problem. Det är en missuppfattning att " den skötsamme " tål hur mycket frustration, besvikelse och känsla av meningslöshet som helst.

Ytterst handlar vuxenvärldens arbete om att hjälpa samtliga barn och unga att finna en mening. Alternativet heter förtvivlan. För den plågade skolans del är det här ingen lätt sak. Resurserna är begränsade. De skall räcka till alla. De måste disponeras på ett ansvarsfullt sätt. Därvid får inte stora elevgrupper definieras som " skötsamma" och " duktiga nog att klara sig själva. " Det finns skäl att fundera över vad som menas när en elev säger att

"...han helst vill gå gymnasiet i en innerstadsskola tillsammans med svenskar."

Vilket också är ett sätt att uttrycka sitt raseri.

Ordning, ro och förtröstan.

" Ordning " är i sig inte alltid eftersträvansvärt. Då jag började i realskolan 1957 kom jag till en skola där det sannerligen fanns " ordning. " Priset för ordningen betalades av eleverna. Vi var ofta rädda för våra lärare, vilka med olika sorters repressalier slog ner på den som inte höll måttet. Den som vid terminsslutet var underkänd i två ämnen uppmanades lämna skolan. Efter några år kunde två parallellklasser slås ihop. Manfallet hade varit så stort att halva elevkåren avtåg. Men det fanns " ordning ". Varje dag.

Det eftersträvansvärda ligger bortom " ordningen ". Det eftersträvansvärda är " ro." Ro är det inre tillstånd där du tillfullo kan använda dig av din intellektuella och emotionella kapacitet. Det är i det tillståndet som du kan vara i sann mening lärande. Du kan därvid med alla sinnen öppna och med tillgång till all din förmåga hänge dig åt att utforska någonting nytt. Du riskerar inte att förlamas av svårigheterna, du är tillitsfull i förhållande till dina egna möjligheter och du ser inte ner på dig själv och du hånas inte av omgivningen.

Som författare till ett femtiotal böcker menar jag mig veta någonting om skapandets och kreativitetens villkor. Det jag kallar " ro " är förutsättningen för allt skapande arbete. Ordning kan ibland utgöra en förutsättning för " ro ", men det är inte säkert att det alltid är så. I Akallaskolan dock är jag övertygad om att man med alla rimliga medel måste arbeta på att skapa en ordning där ro är ett tillstånd möjligt att uppnå.

Den ordning som behöver skapas och upprätthållas i komplexa och stora organisationer har tre grundkomponenter. Ordning, som förutsättning för "ro" kräver att de vuxna upprätthåller kontrollen rörande tre faktorer. Dessa är:

tid
uppgift
territorium

Att tiden är en i sammanhanget väsentlig faktor lyfts fram i Christina Zaars artikel:

" ... Nu insåg flera av eleverna att deras betyg var för dåliga för de gymnasielinjer de ville söka till. Oron ökade, trycket steg."

På mikroplanet och i det vardagliga arbetet handlar det om att undervisande lärare har eleverna på plats när verksamheten ska börja.

Att man ägnar sig åt uppgiften låter som en självklarhet. I praktiken är det inte någon självklarhet. Häromkvällen såg jag i ett nyhetsinslag hur en apotekare från Bangladesh, till yrket i Sverige taxichaufför, arbetade som läxhjälp för gymnasister. Apotekaren från Bangladesh undervisade främst i matematik och ställde den berättigade frågan " Vad kommer det sig att eleverna inte lär sig det här på lektionerna?"

Tja, om jag tillåter mig att gissa - det är stökigt och stimmigt under lektionen. Under sådana förhållanden kan du knappast lära dig någonting mer komplicerat. De elever som har ambitioner måste följaktligen uppsöka en miljö utanför schemat. De slipper där störmoment och kan koncentrera sig på ämnet. Kan det vara så?

Territoriet utgörs av hela skolan inklusive skolgården. Territoriet har som en förutsättning att när du befinner dig i territoriet är du där i ro l l. (för en definition av rollbegreppet se Rum för Alla - introduktion till organisationsanalysen sid.2 / www.storyland.se). I Akallaskolan söker personalen skaffa sig kontroll över territoriet. Det är en vanföreställning att det skulle finnas territorier i en skola som ingen kontrollerar. Att kontrollera ett territorium är att utöva makt. När eleverna 2008 vid 87 tillfällen utlöser brandlarm och tömmer lokalerna utövar de makt. Det är väsentligt att någon är beredd att bjuda destruktiv maktutövning motstånd. Så vitt jag förstår är det vad man gör i Akallaskolan. Och med viss framgång.

Dagligen.

Att en för alla inblandade svår situation kan vändas till det bättre är hoppgivande. Arbetet i utmanande skolsammanhang kan i ljuset av några skolors framgångsrika arbete te sig mer meningsfullt. Det goda utvecklingsarbete som bedrivs i somliga svårt plågade skolor kan fylla oss med

förtröstan. Förutsättningen för vår förtröstan är att det finns en berättelse om det goda arbetet, en berättelse som många kan ta del av.

Erfarenheterna av arbetet i Akallaskolan

Jag kan inte förstå annat än att man i Akallaskolan dagligen och stundligen tar itu med ett oerhört svårt och krävande arbete. Det finns skäl att tro att man så småningom ska kunna ta ytterligare steg åt rätt håll.

Det grämer mig att det värdefulla arbete som där utförs inte dokumenteras. I många skolor, inte minst i Malmö och Göteborg, har man likartade svårigheter. Akallaskolan köper i dag erfarenhet dyrt. Rimligen har man varje dag motgångar. Varje dag har man också framgång. Det vore bra om någon i ansvarig ställning kunde förstå att arbetet i Akallaskolan borde följas och dokumenteras med stor noggrannhet.